

же да се намѣри примѣръ). По нататъкъ Фридрихъ задава въпроса: по каква причина трѣбва да се дава сражение? и отговаря: «никога — по принуждение, но всѣкога — по собствено побуждение и воля, за поражение и даже истрѣбление на неприятеля». Той самъ се упрѣкава за туй, че билъ принуденъ на сраженията при Зооръ и при Молвицъ, и за първото казва: *«азъ заслужавамъ да бъдъ разбитъ, ако не бѣхъ ме спасили генералитѣ, офицеритѣ и войскитѣ»*. Въ заключение той казва: *«всичкитѣ ни войни трѣбва да бѣждъ енергични и кратки, тъй като за насъ не е добръ да протанаме работата много: уморителната война е вредна за нашата дисциплина и би истощила народонаселението и способитѣ на страната ни.»* По нататъкъ въ свѣзка съ това, Фридрихъ говори за цѣлѣта на въведения тогава въ прусската армия способъ за маневриране или еволюции, теорията на които е основана върху спестяванието на времето, за да може въ боя по скоро да се рѣшава работата, а съ това тѣсно е съединена дисциплината, съ помощта на която римлянитѣ завоювали половината свѣтъ.

Като схванемъ съвокупно всичко, което Фридрихъ е изложилъ въ инструкцията си и което самъ изпълнявалъ на дѣло, по отношение на боя и сраженията, може да си съставимъ слѣдующето общо понятие за неговитѣ сражения:

Всички изложени по горѣ причини карали Фридриха и въ сраженията, както и въ войната, всѣкога да прѣдпочита *нападението* — прѣдъ *отбраната*, а *прѣдначинанието* (инициативата) и *испрѣварването* — прѣдъ *очакването*. Въ това особено и се заключавала своеобразността на тактическитѣ, както и на стратегическитѣ, дѣйствия на Фри-

дриха (това, което Наполеонъ I нарича *la partie divine de l'art*). Фридрихъ, подобно на Тюренна, всѣкога искалъ да се движи и да стои колкото може по близо до неприятеля, самъ првъ да го атакува, даже съ неравни, по слаби сили, и съ цѣль — *непрѣменно да го разбий*. Но той билъ рѣшителенъ противникъ на тактическата пасивна отбрана и никога не допускалъ неприятеля да го напада (сраженията при Зооръ и Молвицъ съставляватъ изключение отъ това, както се каза по горѣ). Всичкитѣ му сражения имали характеръ *настъпателенъ* или поне, *настъпателно-отбранителенъ*. Фридрихъ се оплаква, че твърдѣ често и много трѣбвало да се *осмѣлява* или *рискува* (*wagen*). Той билъ противникъ на бойнитѣ дѣйствия на прѣсѣчена и закрыта мѣстностъ, но прѣдпочиталъ за такива дѣйствия равната и открита мѣстностъ, тъй като можалъ по удобно и по добръ да употребява, по правилата на тактиката си, прѣкрасната си пѣхота и конница. За това именно въ 1761 и 1762 години, когато неприятеля избѣгвалъ равнинитѣ, а прѣдпочиталъ планинската и прѣсѣчена мѣстностъ, нѣмало и голѣми сражения.

Нормалната характеристика на сраженията на Фридриха била слѣдующата:

1) Фридрихъ скрѣпявалъ колкото може по вече продължителността на първоначалния артиллерийски огънь и веднага изваждалъ напрѣдъ пѣхотата съ бърза крачка на пушеченъ истрѣлъ до неприятеля, поражавалъ го съ стрѣлба съ залпове отъ тънки, разгнати линии и все продължавалъ да подава по този начинъ пѣхотата напрѣдъ.

2) Конницата слѣдвала задъ настѣплението на пѣхотата и генералитѣ ѝ, самостоятелно, всѣкакъ се трудили да се ползватъ отъ всички